

Швець О. В.,

асистент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

Рецензент: Бенера В. Є.,

професор кафедри педагогіки вищої школи Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, доктор педагогічних наук, професор

РОЗВИТОК У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СТІЙКОЇ ПОТРЕБИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

У статті розкрито особливості розвитку в майбутніх фахівців дошкільної освіти стійкої потреби до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності в педагогічній практиці.

Автором акцентовано увагу на аудиторній (лекціях, практичних, семінарських і лабораторних заняттях, спецкурсі «Поетично-мовленнєвий тренінг») та позааудиторній діяльності (виконання завдань самостійної роботи, відвідування креативного гуртка «Поетичне зернятко» тощо) як головних чинників формування зазначеної потреби та її практичної реалізації у закладах дошкільної освіти.

Ключові слова: *розвиток, стійка потреба, поетичний твір, майбутній фахівець дошкільної освіти, аудиторна, позааудиторна робота.*

Постановка проблеми. Пізнання виникає на основі практики і для потреб практичної діяльності людини. Тож лише у процесі практичної взаємодії із зовнішнім світом у майбутніх фахівців, зокрема – вихователів закладів дошкільної освіти, складаються певні уявлення та поняття про дійсність, вони починають пізнавати її, набувають знань про неї. Зрозуміло, що поза практикою і незалежно від неї не може бути реального наукового пізнання світу. Практика – це доцільна й цілеспрямована діяльність, яку здійснює суб'єкт для досягнення певної мети. Вона є обов'язковою складовою процесу підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти і проводиться у відповідним чином оснащених базах – закладах дошкільної освіти. Необхідність розвитку в майбутніх спеціалістів стійкої потреби до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності в ході практики зумовлена тим, що поетичні твори як складова поезії вважаються найскладнішим видом словесного мистецтва. Мова поетичних творів вирізняється художньо-естетичними якостями, а саме: барвистістю, красою, виразністю. Отже, майбутнього вихователя дітей дошкільного віку потрібно навчити використовувати поетичні твори, якості поезії під час проходження педагогічної практики в сучасних закладах освіти.

Проблема підготовки фахівців до залучення дошкільників у коло літератури в умовах української сучасності потребує першочергової уваги та осмислення, адже література для дітей завдяки змісту поетичних творів, засобів їх виразності сприяє формуванню цінностей дитини дошкільного віку, які в майбутньому декларуватимуться нею.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку досліджувала плеяда вчених, а саме: Л. Гурович, Р. Жуковська, Н. Карпинська, О. Ушакова, Є. Флорина, А. Богущ, Н. Гавриш, О. Лещенко,

Є. Лукіна, О. Монке, С. Чемортан, Л. Галлер, А. Варданян, Н. Сиротич та ін. Поняття мовленнєвої діяльності введено та обґрунтовано в радянській науці Л. Виготським та розвинене його школою (О. Леонт'єв, О. Лурія, Л. Божович, П. Гальперін [3]).

А. Богуш [1] розроблено структуру художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку, у якій виокремлено поетично-мовленнєву діяльність – специфічний вид діяльності, пов'язаний зі сприйманням, розумінням і відтворенням дітьми змісту художніх творів у різних видах ігор (музичних, театралізованих, словесних, дидактичних, іграх-драматизаціях і ін.) і театралізованих дійств, – і продуктивно-естетичну діяльність – музичну, образотворчу, конструктивну, що супроводжується образним мовленням, у процесі якої використовуються різні жанри художнього слова в музичному супроводі.

Ураховуючи наявні здобутки, доходимо висновку, що питання розвитку в майбутніх вихователів дітей дошкільного віку стійкої потреби до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності в ході педагогічної практики ще не було предметом спеціального дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета статті – характеристика особливостей розвитку в майбутніх фахівців дошкільної освіти стійкої потреби до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності в педагогічній практиці.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі реформування системи національної освіти в Україні пріоритетним завданням є підвищення професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема й фахівців дошкільного профілю. Рівень їхньої готовності до педагогічної діяльності позначається на успішності процесу виховання дітей дошкільного віку на засадах загальнонаціональних цінностей, у якому вагоме значення має художньо-мовленнєва діяльність.

Цілеспрямована поведінка сучасного студента – майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – спонукається великою сукупністю інтересів: матеріально-житлові зручності, гастрономічні вироби, одяг тощо; духовно-пізнавальні інтереси, інтереси щодо літератури, мистецтва; соціально-суспільні інтереси – до громадської, організаційної роботи тощо. Інтереси розглядаються як форма прояву пізнавальної потреби, що забезпечує потреби особистості в усвідомленні цілей діяльності й цим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами, більш повному та глибокому відображенню дійсності. Суб'єктивно інтерес виявляється в емоційному забарвленні, яке супроводжує процес пізнання, в увазі до об'єкта інтересу.

У контексті нашого дослідження проаналізуємо сутність понять «інтерес», «цікавість», «потреба» та «стійка потреба». У психолого-педагогічних джерелах [6] інтерес досить часто ототожнюють з цікавістю. Якщо *інтерес* розглядається як емоційний вияв пізнавальних потреб людини, дуже важливий для формування різноманітних навичок та інтелекту; як єдина мотивація, здатна зробити роботу приємним заняттям протягом певного проміжку часу, то *цікавість* трактується як бажання, намагання дізнатися про щось в усіх подробицях; як увага до кого-, чого-небудь; як допитливість.

Відзначаємо, що задоволення інтересу не веде до його згасання, а викликає новий інтерес, що відповідає більш високому рівню пізнавальної діяльності. Інтерес у динаміці свого розвитку може перетворюватися у схильність як прояв потреби у здійсненні певної діяльності, зокрема й художньо-мовленнєвої, що викликає інтерес. Розрізняють безпосередній інтерес, що викликається привабливістю об'єкта, і опосередкований інтерес до об'єкта як засобу досягнення мети.

Отже, доходимо висновку, що в **інтересах** знаходять найбільш узагальнений вираз актуальні потреби майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, оскільки вони виникають на основі потреб, але не зводяться до них. За умови поглиблення і ствердження інтересів вони можуть стати **стійкими потребами**. **Потреби** трактуються як необхідність, яку відчуває людина в певних умовах життя і розвитку [6]. Усвідомлюючись, потреби

проявляються у формі **мотивів поведінки** особистості, соціальної групи, суспільства в цілому.

Тому, вважаємо, у закладах вищої освіти потрібно цілеспрямовано **формувати і розвивати потреби, розширювати діапазон інтересів** майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання поетичних творів під час художньо-мовленнєвої діяльності в ході практики. Різноманітність змісту та значний обсяг поетичного репертуару дозволяють супроводжувати поетичними творами всю життєдіяльність дитини в сучасному закладі дошкільної освіти й удома: залучати її до ігор, занять, свят, розваг, спостережень, а також під час приготування до сну, умивання, переодягання та в ході інших побутових процесів. Навчити студента цілеспрямовано використовувати весь потенціал поетичних творів для дітей дошкільного віку можливо, якщо він усвідомить важливість їх практичного використання під час відвідування аудиторних занять та в позааудиторній діяльності.

Як необхідний компонент професійної підготовки майбутніх педагогів у галузі дошкільної освіти в зазначеному аспекті розглядаємо **розвиток індивідуальних здібностей студентів, створення умов для їх реалізації на основі творчо-діяльнісного підходу**. Це можливо реалізувати у процесі навчання завдяки створенню позитивного емоційного фону сприйняття інформації про використання поетичних творів у роботі з дошкільниками, забезпечення позитивної взаємодії суб'єктів навчального процесу, спрямованої на розвиток інтелектуального потенціалу студентів та їхніх творчих здібностей.

Не менш важливим для розвитку в майбутніх фахівців дошкільної освіти стійкої потреби до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності в педагогічній практиці вважаємо **вибір стилю педагогічної взаємодії викладача і студента**. Стель побудови відносин як складник методичного управління є інформаційно-емоційною єдністю, у якій наявні емоційний та інформаційний напрями, кожен із яких підпорядковується певним законам: психологічним і логічним. Викладачеві реалізувати їх можливо в демократичному спілкуванні зі студентами, формуванні відповідної мотивації до глибокого вивчення дисциплін «Вступ до спеціальності», «Дитяча література», «Культура мовлення та виразне читання», «Теорія і методика розвитку рідної мови», «Дошкільна лінгводидактика», «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей», «Основи літературної творчості» тощо. Саме вивчення означених дисциплін дає змогу готувати студентів – майбутніх вихователів дітей дошкільного віку – до використання поетичних творів під час художньо-мовленнєвої діяльності [2]. Розвинути стійкий інтерес до такої роботи – завдання викладачів, що реалізується на основі формування мотиву навчальної діяльності – пізнавального інтересу, заснованого на усвідомленні особистісного значення оволодіння знаннями з літератури, тобто засвоєння особливостей використання поетичних творів у роботі з дітьми в закладах освіти.

Важливим є вміння викладача сформулювати у студентів **бажання пізнавати багатство поетичних творів для дітей**, щоб у майбутньому вміти зацікавити дошкільників поетичним словом як засобом пізнання світу й себе в ньому; розкривати естетичні функції мистецтва слова та його морально-етичний потенціал. Тому наголошуємо, що під час аудиторної роботи доцільно використовувати **засоби змістового впливу** на особистість студента з метою розвитку стійких потреб до використання поетичних творів: стимулювати студентів до моделювання, відтворення змісту поетичних творів на основі авторської позиції та їхніх власних міркувань; розвивати вміння готувати творчі завдання із використанням поетичних творів для розв'язування їх дошкільниками; формувати вміння складати поетично-мовленнєві ігри та вправи, розробляти поетичні «телепередачі», поетичні ранки; використовувати поетичні вебсайти, блоги в підготовці завдань із використанням поетичних творів (лексичних вправ, пізнавальних завдань, ігор за змістом поетичних творів, інсценізацій, презентацій творчості поетів, створення наочності до конкретного твору тощо). Усебічне позитивне стимулювання студента до використання поетичних творів під час

художньо-мовленнєвої діяльності сприятиме розвитку стійкої потреби до такого виду діяльності.

Майбутніх фахівців дошкільної освіти потрібно **навчати правильно формувати коло дитячого читання, міркувати над поетичними творами**, отримувати задоволення від цих роздумів. Цьому сприяє розроблений авторський спецкурс «Поетично-мовленнєвий тренінг» [5]. *Його мета* – сформувати поетично-мовленнєву компетентність майбутнього вихователя дітей дошкільного віку на основі інтеграції різних видів діяльності та побудови інтеракцій «вихователь дошкільного навчального закладу – дошкільник» у художньо-мовленнєвій діяльності засобами поетичних творів. *Предметом вивчення курсу* є теоретичні й методичні аспекти використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності.

Зміст спецкурсу охоплює теми: аналіз поетичного тексту; логіка мовлення; принципи створення партитури поетичного тексту; творче бачення, ставлення, підтекст; засоби емоційно-образної виразності; допоміжні (невербальні) засоби емоційної виразності в поетичних творах; підтекст – основа словесної дії; види спілкування зі слухачем; особливості розказування віршів, забавлянок, потішок, різних видів пісень (колискових, купальських, жнивварських тощо), віршів-казок, прибадашок, байок, мирилок, лічилок, дражнилок тощо; мовлення і комунікативна діяльність (спілкування); види і способи вдосконалення культури мовлення та виконавських умінь майбутнього вихователя дітей дошкільного віку; основи виховання техніки мовлення; принципи й закономірності словесної дії; особистість мовця; прийоми активізації уваги слухачів-дітей (від немовляти до дітей передшкільного віку включно); нормативність мовлення; комунікативні ознаки культури мовлення; осмислення системних зв'язків структури мовлення з немовними структурами; експертні, перцептивні й сугестивні здібності мовця; самооцінка, експертна оцінка виступу; вплив мистецтва поетичного слова на формування особистості вихователя закладу дошкільної освіти та дитини в закладі дошкільної освіти; специфіка поетичних творів у структурі художньої літератури; поетичне мовлення і мова поетичних творів.

«Поетично-мовленнєвий тренінг» охоплює три змістові модулі: «Нормативність художнього стилю мовлення», «Мистецтво поетичного слова», «Педагогічна майстерність засобами поетичного слова». Індивідуальні завдання студент виконує під керівництвом викладача, готуючи презентацію власного досвіду щодо використання поетичних творів під час художньо-мовленнєвої діяльності в закладі дошкільної освіти. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів під час спецкурсу «Поетично-мовленнєвий тренінг» подаємо в таблиці 1.

Таблиця 1

**Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів під час спецкурсу
«Поетично-мовленнєвий тренінг»**

№ з/п	Види робіт	Вагомість видів робіт	Критерії оцінювання роботи студентів	Вагомість критеріїв
1.	Процес тренінгу (ПТ)	0,2	Відвідування занять	0,1
			Активність	0,1
			Правильність виконання завдань	0,3
			Використання новітніх технологій	0,1
			Творчий підхід	0,2
			Уважність	0,2
			Разом	1
			Участь у вправах (без презентації власної роботи або участі)	0,1
			Участь у презентації результатів групової	0,3

2.	Результат тренінгу (РТ)	0,3	роботи із формування спеціальних компетентностей (когнітивно-мовленнєвої, виразно-емоційної, поетично-емоційної, оцінно-етичної, театральні-ігрової)	
			Виразність мовлення, доцільність використання засобів логічної та емоційно-образної виразності під час вправ із поетичними творами	0,3
			Обґрунтування доцільності використання певних прийомів, методів роботи з поетичними творами в діяльності з дітьми (від немовлят до дітей передшкільного віку)	0,2
			Креативність	0,1
			Разом	1
3.	Самостійна робота студентів під час тренінгу (СР ауд)	0,2	Самостійність	0,2
			Якість виконання запропонованих завдань	0,4
			Творчий підхід	0,2
			Ініціативність	0,1
			Уважність	0,1
			Разом	1
4.	Позааудитор-на самостійна робота за результатами тренінгу (СР п.а.)	0,3	Складання звіту із тренінгу	0,2
			Захист ІНДЗ	0,3
			Продуктивність	0,2
			Використання новітніх технологій	0,2
			Дотримання термінів захисту та звіту	0,1
			Разом	1

Загальна оцінка студентів, які брали участь у тренінгу (О заг.), може бути отримана на основі розрахунку інтегрального показника за формулою:

$$O \text{ заг.} = IT * 0,2 + RT * 0,3 + CP \text{ ауд.} * 0,2 + CP \text{ п.а.} * 0,3$$

Максимальна кількість балів – 20 [5; 3; 17; 18].

Уся програма спецкурсу відповідно до зазначених модулів спрямована на розвиток у студентів стійкої потреби використовувати поетичні твори під час художньо-мовленнєвої діяльності в ході практики.

Позааудиторна робота представлена самостійною роботою студента та участю в авторській креативній студії «Поетичне зернятко» [4]. У процесі самостійної роботи майбутні вихователі здобувають, накопичують, систематизують знання з художньої літератури, поезики, створюючи е-портфоліо (електронне портфоліо) для проведення практики. Так, до нього входить тлумачний словник найважливіших термінів, пов'язаних із поетичними творами (наприклад, «вірш», «поетичний твір», «поетичне слово», «поетичне мовлення», «поетичний слух», «мирилка», «чистомовка», «вірш-казка», «байка», «лічилка», «прибадашка», «ритм», «темп», «тембр», «засоби логічної виразності», «засоби емоційно-образної виразності», «виразно-емоційна компетентність» тощо); тексти поетичних творів (за обраними чинними програмами в закладі дошкільної освіти «Я у Світі», «Українське дошкілля», «Впевнений старт» та ін.) для дітей від немовлят до передшкільного віку включно; зразки різних форм використання поетичних творів у роботі з дітьми різного дошкільного віку; фото дитячих вітчизняних і зарубіжних поетів; відеоролики про дитячих поетів, їхню творчість; мультимедійні презентації самостійно обраних для цього поетичних творів; списки опрацьованих за тиждень, що минув, Інтернет-ресурсів як показник ступеня саморозвитку з короткими тезами щодо опрацьованої інформації; зразки аналізу різних жанрів поетичних творів у роботі з дітьми; зразки етичних, морально-етичних бесід за змістом поетичних творів; бібліографічні списки дитячої літератури та хрестоматій з поезією

для дошкільників; шаблони для створення лепбуків та бізбордів з дошкільниками за змістом поетичних творів тощо.

Із власного досвіду роботи викладача стверджуємо, що створення е-портфоліо є високоефективним та цінним для практики майбутнього фахівця щодо використання поетичних творів під час художньо-мовленнєвої діяльності, оскільки студент має змогу користуватися потужним арсеналом самостійно підготовлених засобів.

Доповнює результати аудиторної роботи студентів спеціальності «Дошкільна освіта», їх самостійної роботи участь в авторській креативній студії «Поетичне зернятко», що комплексно під керуванням викладача дає змогу сформувати стійку потребу до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності на практиці. *Мета студії*: формувати спеціальні компетентності (когнітивно-мовленнєву, виразно-емоційну, поетично-емоційну, оцінно-етичну та театральну-ігрову) майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Програма креативної студії «Поетичне зернятко» створена з метою зацікавлення студентів поетичним словом, залучення майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до поетичної творчості, до більш ґрунтовного вивчення поетичних творів, призначених до використання в майбутній професійній діяльності та в житті, пізнання ними основ віршування та літературного аналізу.

Форми роботи, що застосовуються у студії, є такими: презентації власних поетичних творів для дітей, конкурси декламації поезії, записи відеороликів поетичних вітань до новорічних та інших свят, інсценізація, драматизація поетичних творів, імітаційне моделювання поезії для дітей, огляди поетичних новинок для дітей дошкільного віку та звіти про прочитані книги, робота в малих групах, дискусії, бесіди, вікторини, зустрічі з поетами, скайп-конференції, відеочати, поетичні конкурси, літературні ранки та вечори тощо.

Оцінка результативності діяльності студентів у студії: як форми підбиття підсумків організовуються публічні читання власних поетичних творів або творів улюблених дитячих поетів, виступи на концертах, публікації в періодичних дитячих журналах, робота в редакційних радах для формування додатків до поетичних сторінок [4].

Висновки із представленого дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Розвиток у майбутніх фахівців дошкільної освіти стійкої потреби до використання поетичних творів у процесі художньо-мовленнєвої діяльності в педагогічній практиці потребує комплексного використання потенціалу аудиторної та позааудиторної роботи студентів. Упровадження авторських програм спецкурсу «Поетично-мовленнєвий тренінг», організація діяльності креативної студії «Поетичне зернятко», розроблення електронного портфоліо дають змогу практично використовувати поетичні твори під час художньо-мовленнєвої діяльності в закладах дошкільної освіти і в такий спосіб сформувати в майбутніх вихователів стійку потребу в зазначеній діяльності.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в характеристиці алгоритмів формування в майбутніх вихователів стійкої потреби у використанні поетичних творів у роботі з дітьми різного віку – від немовлят до дітей передшкільного віку включно.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах : підручник [для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти] / Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. – К. : Слово, 2010. – 304 с.
2. Швець О. В. Науково-методичний супровід підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до використання поетичних творів / О. В. Швець // Основні напрями розвитку педагогічної науки : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 20-21 жовтня 2017 року). – Херсон : ВД «Гельветика», 2017. – С. 123–125.

3. Швець О. В. Організація самостійної роботи бакалаврів до використання поетичних творів з дошкільниками / О. В. Швець // Проблеми якості освіти і професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Одеса, 26–27 жовтня 2017 року). – Одеса : Видавець Букаєв В. В., 2017. – С. 92–93.
4. Швець О. В. Особливості розробки та впровадження авторської програми креативної студії «Поетичне зернятко» / О. В. Швець // WORD SCIENCE (Multidisciplinary Scientific Edition). – Poland, Warsaw : RS GLOBAL. – № 2 (30). – Vol. 4., February, 2018. – С. 64–68.
5. Швець О. В. Поетично-мовленнєвий тренінг : робоча програма [для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта] / О. В. Швець. – Кременець, 2017. – 25 с.
6. Словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/cikavistj>.

Швец О. В. Развитие у будущих специалистов дошкольного образования устойчивой потребности к использованию поэтических произведений в процессе художественно-речевой деятельности в педагогической практике

В статье раскрыты особенности развития в будущих специалистов дошкольного образования устойчивой потребности к использованию поэтических произведений в процессе художественно-речевой деятельности в педагогической практике. Автором акцентировано внимание на аудиторной (лекции, практических, семинарских и лабораторных занятиях, спецкурсе «Поэтически-речевой тренинг») и внеаудиторной деятельности (выполнение заданий самостоятельной работы, посещение креативного кружка «Поэтическое зернышко» и т. п.) как главных факторах формирования такой потребности и ее практической реализации в учреждениях дошкольного образования.

Ключевые слова: развитие, устойчивая потребность, поэтическое произведение, будущий специалист дошкольного образования, аудиторная, внеаудиторная работа.

Shvets O. V. Development of Future Perspectives of Preschool Education for a Sustainable Need for the Use of Poetic Works in the Process of Artistic and Speech Activity in Pedagogical Practice

The article highlights the peculiarities of the development of future specialists in preschool education for the sustainable use of poetic works in the process of artistic and speech activity in pedagogical practice. The author focuses on classroom (lectures, practical, seminar and laboratory classes, special courses «Poetic-Speech Training») and non-auditing activities (performing tasks of independent work, visiting creative circle «Poetic Grain» etc.) as the main factors in the formation of such needs and its practical implementation in pre-school establishments.

Key words: development, steady need, poetic work, future specialist of preschool education, classroom, non-auditing work.